

نقش نمایش رفتارهای خشونت آمیز فوتبال از تلویزیون بر رفتارهای نوجوانان و جوانان عضو باشگاه‌های فوتبال شهر تهران

سارا کشر^۱

چکیده

مقدمه و هدف: انجام تحقیق حاضر با هدف بررسی تأثیر نمایش صحنه‌های خشونت آمیز مسابقات فوتبال بر رفتارهای نوجوانان و جوانان عضو باشگاه‌های فوتبال شهر تهران انجام شد.

روش شناسی: روش انجام پژوهش توصیفی _ پیمایشی بود که داده‌ها به شکل میدانی جمع آوری شد. ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه محقق ساخته بود که پس از اطمینان از روایی و پایایی آن ($\alpha = 0/82$) استفاده شد. جامعه‌ی آماری شامل کلیه‌ی فوتبالیست‌های ۲۱ _ ۱۶ ساله‌ی عضو باشگاه‌های فوتبال شهر تهران به تعداد ۳۴۵۶ نفر بودند. تعداد نمونه طبق جدول مورگان ۳۴۶ نفر برآورد گردید. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای _ تصادفی ساده بود.

یافته‌ها: نمایش رفتارهای پرخاشگرانه‌ی مسابقات فوتبال از تلویزیون در بروز رفتارهای خشونت‌آمیز در بین تماشاچیان تلویزیونی نقش داشته است و در بین عوامل مختلف، نقش اشتباهات داوری و رفتارهای پرخاشگرانه‌ی تماشاچیان بیش از عوامل دیگر موجب بروز رفتارهای پرخاشگرانه در بین افراد جامعه‌ی تحقیق بوده است. هم چنین متغیر سن تماشاچیان در میزان تأثیر پذیری آن‌ها از نمایش رفتارهای خشونت آمیز فوتبال اهمیت داشته است.

نتیجه‌گیری: تلویزیون به عنوان رسانه‌ای که بیشتر جوانان و نوجوانان مخاطب آن هستند، نقش مهمی در ایجاد رفتارهای خشونت‌بار تماشاگران ورزشی دارد و از بین عوامل اثرگذار بر بروز رفتارهای خشونت‌بار تماشاچیان مسابقات فوتبال مهم است که از بزرگ‌نمایی رفتارهای غیراخلاقی بازیکنان و اشتباهات داوری و پرداختن به حواشی مسابقات و نیز سوگیری گزارشگران مسابقات پیشگیری کرد؛ چون این عوامل موجبات بروز رفتارهای پرخاشگرانه را در بین تماشاچیان تشدید می‌کند. بر این اساس بررسی عملکرد برنامه‌های ورزشی تلویزیون در حین پخش مسابقات و رویدادهای حساس ورزشی ضروری است.

واژه‌های کلیدی: پرخاشگری، تلویزیون، فوتبال، رفتار، جوانان.

مقدمه

ورزش به عنوان فراگردی اجتماعی، نیروهای پویایی را در بر می‌گیرد که در کنش متقابل با یکدیگر می‌توانند عناصر موجود در ساختارهای فرهنگی و اجتماعی را تقویت کنند یا آن‌ها را به شکل تازه‌ای درآورند. ورزش دارای نمونه‌هایی از فراگردهای اجتماعی قابل ملاحظه‌ای است که از آن جمله می‌توان به مواردی مانند مبادله‌ی اجتماعی، تخصیص منابع، روابط منزلتی، همکاری، سازگاری، جامعه‌پذیری، عملکرد گروهی، رقابت، کجروی، کنترل، ستیز، خشونت و پرخاشگری اشاره کرد؛ (۱) البته در میان ورزش‌های گوناگون این فراگردها با کم و کیف متفاوتی مشاهده می‌گردد. امروزه تماشاچیان مسابقات ورزشی پر طرفدار و حساس‌ترین توجه را در این زمینه به خود اختصاص داده‌اند؛ زیرا این رفتارها به دلیل پیروی از هنجارهای خاص، گاهی آسیب‌هایی (آسیب‌های اجتماعی، روانی و...) را به دنبال خواهد داشت. در واقع فضای حاکم بر رویدادها و مسابقات ورزشی از جمله فوتبال، تماشاچیان را در وضعیتی هیجانی قرار می‌دهد که تجربه‌ی این نوع هیجانات می‌تواند منجر به بروز احساسات و رفتارهایی گردد که از آن تحت عنوان خشونت یا پرخاشگری نام برده می‌شود.

امروزه شاهد آن هستیم که رفتارهای ناهنجار تماشاچیان با اصطلاحات و عبارات مختلفی نظیر وندالیسم، هولیگان‌بیس، رفتارهای ضد اجتماعی، خشونت و پرخاشگری در رسانه‌ها و مجامع علمی، اجتماعی و فرهنگی مورد خطاب قرار می‌گیرد. در زیر به اختصار به توضیح هر یک از عبارات بالا می‌پردازیم تا به این وسیله چارچوب مورد نظر تحقیق حاضر از وضوح و شفافیت بیشتری برخوردار گردد.

پر خاشگری عبارتست از هر رفتاری که به قصد صدمه زدن به شیء یا فرد دیگری با استفاده از جسم یا کلام انجام گیرد. (۲) به عقیده‌ی جی بول^۱ عوامل بروز رفتار پرخاشگرانه عبارتند از: کیفیت مسابقه، نتیجه‌ی مسابقه، اختلاف امتیاز، برخوردهای بدنی، بازیکنان پرخاشگر، برداشت تماشاچیان، داوران، مربیان و اعضای خانواده و مشاهده‌ی رفتار پرخاشگرانه. (۲) رفتار خشونت آمیز رفتاری است که با هدف وارد نمودن آسیب به یک یا بیش از یک پدیده صورت می‌گیرد. (۳) خشونت و پرخاشگری ورزشی را می‌توان رفتاری دانست که خارج از قواعد و هنجارهای ورزشی رخ داده و موجب ایراد آسیب عمومی می‌گردد و ارتباط مستقیمی با اهداف رقابت در ورزش ندارد. (۴) نظریه‌پردازان معتقدند که رفتارهای خشونت آمیز تماشاچیان مسابقات ورزشی با تقویت کننده‌هایی که احتمالاً نتیجه‌ی سه نوع منبع مختلف است تشدید می‌شوند: (۱) افراد نزدیک به سوژه مثل گروه‌های مرجع، مربیان، دوستان، هم تیمی‌ها و خانواده. (۲) ساختار مسابقه و استفاده از قوانین به وسیله‌ی گروه داور و کمیته‌ی فنی و مسئولین برگزاری مسابقه. (۳) نگرش تماشاچیان، رسانه‌ها و جامعه.

این تقویت کننده‌ها می‌توانند در شکل‌های مختلفی ارائه شوند؛ مثل، پاداش‌ها، تشویق‌ها، یادبودها، احترام بین دوستان و خانواده. یک نوع دیگر از تقویت، مشاهده‌س ورزشکارانی است که به دلیل بازی خشونت بار خود مورد تشویق قرار گرفته و پاداش‌های مالی قابل توجهی دریافت می‌کنند. (۵)

یکی از شکل‌های رفتاری بروز خشونت، وندالیسم نام دارد. در اغلب تعاریف ارائه شده در باب مفهوم وندالیسم^۲ در مباحث انحرافات و آسیب‌های اجتماعی، محققین و صاحب نظران از آن به عنوان رفتار معطوف به تخریب و خرابکاری اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی نام برده‌اند. ژانورن (۱۳۶۷) و پیرسون^۳ (۲۰۰۶) وندالیسم را

1 J. Bull

2 . Vandalism

3 . Pearson

اغتشاشاتی می‌دانند که هواداران فوتبال به راه می‌ندازند. اصطلاح دیگری که برای رفتارهای خشونت آمیز و پرخاشگرانه به کار می‌رود، هولیگانیسم است؛ هولیگانیسم رفتار جامعه‌سبیزی تلقی می‌شود. هولیگانیسم فوتبالی معمولاً به صورت گروهی رخ می‌دهد و ممکن است در میان آشوبگران، افرادی که هوادار تیم یا ورزشی هم نیستند همراهی داشته باشند (قاسمی، ۱۳۸۶).

رفتارهای ضد اجتماعی نیز جلوه‌ای دیگر از رفتارهای پرخاشگرانه است که می‌تواند در بر دارنده‌ی مفاهیم وندالیسم و هولیگانیسم نیز باشد. طبق تعریف شورای ملتون^۱ (۲۰۱۱) رفتار ضد اجتماعی شامل انواع مختلفی از رفتارهایی است که مجموعه‌ی پیچیده‌ای از فعالیت‌های غیر قابل قبولی را که می‌تواند کیفیت زندگی اجتماعی را مورد آسیب قرار دهد، در بر می‌گیرد. به طور کلی، رفتار ضد اجتماعی به عنوان رفتاری تعریف می‌شود که موجب اذیت و آزار و هراس، آشوب و اضطراب در بین افراد جامعه می‌گردد.

استفاده‌ی هر یک از واژه‌های بالا، نشان دهنده‌ی وجود نوعی رفتار پرخاشگرانه و خشونت بار است. ارائه‌ی تعاریف بالا به منظور روشن شدن چارچوب پژوهش حاضر صورت گرفت و از این پس در این مقاله استفاده از کلمه‌ی خشونت و پرخاشگری گویای شکل‌های مختلف بروز رفتارهای خشونت‌آمیز است که می‌تواند عناوینی چون هولیگانیسم، وندالیسم، خشونت یا پرخاشگری، رفتار ضد اجتماعی و امثال آن را در بر داشته باشد.

کلومنیس^۲ (۲۰۰۵) نشان داد که مدیریت مناسب مسابقات می‌تواند مانع از بروز رفتارهای پرخاشگرانه و وندالیسم گردد. وندالیسم به طور کلی پدیده‌ای جهانی است و اهداف وندال‌ها و عملکرد آنان بدون توجه به اینکه در چه کشوری هستند، بسیار شبیه است (وثوقی و خسروی‌نژاد، ۱۳۸۸). تحقیقات انجام شده در خصوص پدیده‌ی وندالیسم در فوتبال نتایج قابل توجه‌ای ارائه نموده‌اند (همان). در بررسی عوامل فرهنگی _ اجتماعی بر رفتار تماشاچیان به این نتیجه رسیدند که رفتار غیراخلاقی مربیان، عملکرد نامناسب مدیران باشگاه، عملکرد نامناسب لیدرها، رفتار پرخاشگرانه گروه‌های وندالیست، قضاوت نادرست داور، هم چنین عدم رضایت از امکانات رفاهی استادیوم فوتبال و شرایط بحران‌های سیاسی از عوامل مؤثر بر رفتار خشونت آمیز به عنوان مهم‌ترین هیجان منفی تماشاگران فوتبال شناخته شد. چند ویژگی اقتصادی _ اجتماعی و جمعیتی مؤثر بر رفتار هیجانی شدید تماشاگران مانند سن و شغل از دیگر یافته‌های این تحقیق است. هم چنین نتایج تحقیق (افسر کشمیری، ۱۳۸۱) نشان می‌دهد که عوامل بسیاری در بروز پرخاشگری تماشاچیان فوتبال دخیل هستند از جمله رفتار بازیکنان، مسئولین، داوران، عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و در نهایت نقش رسانه‌ها و عملکرد آن‌ها. در برخی تحقیقات نیز بر ویژگی‌های فردی تماشاچیان و رابطه‌ی آن با رفتارهای وندالیسمی و غیراخلاقی پرداخته شده است. در این رابطه کاظمی و همکاران (۱۳۸۶) نشان می‌دهند که سن، تحصیلات، وضعیت اقتصادی و اجتماعی با بروز خشونت در بین تماشاچیان فوتبال رابطه‌ی معنادار معکوسی دارند و عوامل محیطی (ساز و کار تهیه‌ی بلیط، امکانات ورزشگاه، سرویس‌های رفت و آمد، چگونگی داوری و عملکرد بازیکنان، مربیان و نیروهای انتظامی) با بروز خشونت رابطه‌ی معنادار مستقیمی دارد. ولی متغیرهای تأهل و شغل با بروز خشونت ارتباط معناداری ندارند. هم چنین عنبری (۱۳۸۱) در تحقیق خود علل خشونت‌گرایی در فوتبال را به متغیرهایی مثل احساسی بودن رفتار، تیم‌گرایی، کینه توزی، سن و جمعی بودن نسبت داد؛ ولی عامل اقتصادی _ اجتماعی را در بروز خشونت بی تأثیر دانست. نقش رسانه‌ها در بروز رفتارهای وندالیسمی نیز در تحقیقات مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. جهانفر

1 Melton borough council

2 . Kleomenis

(۱۳۸۱) در مطالعه‌ی خود بر علل بروز خشونت در فوتبال به این نتیجه رسید که عمده‌ترین عوامل عبارتند از نقش روزنامه‌ها، نارسایی‌های فرهنگی - اقتصادی - اجتماعی، کم ارزش پنداری تماشاگران نسبت به خود، نبودن زمینه برای تخلیه‌ی هیجان‌های گروهی، بد رفتاری نیروهای انتظامی، اختلافات خارج از ورزشگاه، هیجان خشونت‌زا و بیکاری بیشتر تماشاگران.

قاسمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز هیجان طلبی و عقده گشایی، سابقه‌ی درگیری و نزاع، تیم‌گرایی، از هم گسیختگی روانی خانواده، تأثیرپذیری از گروه هم سالان، تماشای فیلم‌های خشونت آمیز، کنترل پلیس، جماعت انبوه، بحران‌ها و وقایع زندگی، رضایت از عوامل وضعیتی، سابقه‌ی رفتار مجرمانه و تحریک مطبوعات ورزشی به طور معناداری واریانس متغیرهای وندالیسم و اوباشگری را تبیین می‌کنند. برخی از تحقیقات هم اثر جنسیت را بر بروز رفتارهای پرخاشگرانه مورد بررسی قرار داده است. نتایج تحقیق رحمانی‌نیا و همکاران (۱۳۸۵) نشان داد که حضور تماشاچیان به طور کل باعث افزایش رفتارهای پرخاشگرانه‌ی ورزشکاران می‌شود و حضور ترکیبی از تماشاچیان زن و مرد باعث تشدید رفتارهای پرخاشگرانه‌ی ورزشکاران می‌گردد. در همین راستا، ون^۱ و همکاران (۲۰۰۱) علت بروز رفتارهای خشونت آمیز جوانان را به دلیل ابراز وجود و کسب موفقیت ظاهری در مقابل رقبا دانستند. تحقیقات کلومنیس (۲۰۰۵) نشان داد که وقتی دو تیم فوتبال از دو شهر مختلف با یکدیگر رقابت می‌کنند و یا زمانی که تیم‌های با قدمت در یک شهر با یکدیگر مسابقه می‌دهند، وندالیسم و رفتارهای پرخاشگرانه‌ی تماشاچیان شدت می‌یابد. دوناهو و وان^۲ (۲۰۰۹) در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌ها و مشخصه‌های تیم ورزشی هیچ ارتباطی با پرخاشگری کلامی تماشاچیان ندارد؛ ولی با پرخاشگری فیزیکی آن‌ها رابطه معنادار معکوس دارد.

نتایج تحقیقات مختلف نشان می‌دهند که عوامل بسیاری در شکل‌گیری و دامن زدن به خشونت و پرخاشگری مخاطبان برنامه‌های ورزشی دخیل‌اند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به عوامل داور که شامل اشتباهات داور، چگونگی برخورد داور با ورزشکاران و سوگیری یا طرفداری داور از بازیکنان یا تیم خاص اشاره کرد. فولکسون^۳ و همکارانش (۲۰۰۲) نشان دادند که هرچه داوران جوانتر باشند کمتر بر رفتارهای پرخاشگرانه خود و سایرین کنترل دارند و نیز داورانی که دارای نگرش بدبینانه در زندگی هستند نیز در مقابل رفتارهای پرخاشگرانه کنترل کمتری دارند. نتیجه‌ی تحقیق کوباگنو^۴ و همکارانش (۲۰۰۵) و هم چنین سوچون^۵ و همکارانش (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که داوران در مسابقات زنان بیش از مسابقات مردان تصمیم‌های خصمانه و شدید و تنبیه کننده می‌گیرند که نتیجه‌ی آن برخورد پرخاشگرانه‌ی بازیکنان و تماشاچیان است. هم چنین رینس^۶ و همکارانش (۲۰۰۸) نشان دادند که اشتباهات داور و نیز تکرار این اشتباهات موجب بروز رفتارهای پرخاشگرانه در بین بازیکنان و تماشاچیان می‌شود. نویل^۷ و همکارانش (۲۰۰۲) نیز نشان دادند که رفتار تماشاچیان و سر و صدای آن‌ها نیز بر روند تصمیم‌گیری داوران تأثیر منفی می‌گذارد و موجب افزایش اشتباهات داور می‌گردد. نتیجه‌ی تحقیقات نشان می‌دهند که عوامل رسانه‌ای نیز از عوامل مهمی است که در بروز رفتار پرخاشگرانه در

1 Wann

2 Donahu & Wann

3 Folkesson

4 Cabagno

5 Souchon

6. Reynes

7 Nevill

جامعه مؤثرند. این عوامل شامل رفتارهایی از جمله استفاده از الفاظ تحریک آمیز از سوی گزارشگر مسابقه، گزارش پر التهاب و هیجانی، طرفداری گزارشگر از بازیکن یا تیم خاص، پرداختن به حواشی بازی و رویداد و تأکید بر مسائل کم اهمیت در برنامه‌های تحلیلی _ ورزشی، نوع الفاظی که خبرنگاران پس از بازی در مصاحبه با بازیکنان و کادر فنی به کار می‌برند، سانسورهای صوتی و تصویری در هنگام مسابقه یا بازی، نقص در پخش مسابقه از سوی فرستنده‌ها، عوامل تبلیغاتی از جمله: رنگ، اندازه و محتوای بیلبوردها و تبلیغات درون فضای مسابقه که از تلویزیون نمایش داده می‌شود و هم چنین عوامل مربوط به تماشاگران از جمله: شعارهای خشونت آمیز، درگیری بین تماشاگران و نیز عوامل مربوط به بازیکنان مانند: نحوه ارتباط بازیکنان با یکدیگر، با تماشاچیان، با بازیکنان یا تیم رقیب و داور (رفتار نامناسب) همگی عواملی هستند که می‌تواند منجر به بروز احساس خشونت در فردی گردد که به عنوان مخاطب از تلویزیون مشغول تماشای برنامه‌های ورزشی است. نتیجه‌ی تحقیق مور^۱ و همکارانش (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که تماشاچیان تلویزیونی مسابقات فوتبال در صورت مصرف الکل و یا در صورتی که تیم محبوبشان ببازد رفتارهای پر خاشگروانه‌ای نشان می‌دهند و در غیر این صورت رفتار تماشاچیان پر خاشگروانه نخواهد بود.

عوامل مختلف روحی، فیزیکی و بیولوژیک و شخصیتی افراد جوان، امکان توسل به روش‌های خشن و قهری را بیش از سایر افراد متصور می‌سازد (ستوده، ۱۳۷۴). ترکیب و ماهیت جمعیت کشور ما (جوان بودن بیش از ۶۴ درصد از جمعیت) ویژگی‌های خاصی را ایجاد کرده است، دامن زدن به بیکاری، فقر و گرانی از نمودهای اولیه‌ی این پدیده است. از سوی دیگر این شاخص‌ها ابعاد اجتماعی و فرهنگی خاصی را نیز به دنبال دارند؛ یعنی، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی مانند رفتارهای خشونت آمیز، سرقت، قتل، طلاق، خودکشی و ... (آقایی، ۱۳۷۸) نتیجه‌ی تحقیق فلاح، اسدی و خبیری (۲۰۱۱) نشان می‌دهد که جوانان زیر ۲۱ سال به محرک‌ها و عوامل به وجود آورنده‌ی پر خاشگرویی حساس‌تر بوده و بیش از جوانان سنین بالاتر رفتار پر خاشگروانه بروز می‌دهند. هرچند نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که شرایط نامناسب ورزشگاه و عوامل مالی و اقتصادی نیز در بروز رفتارهای پر خاشگروانه در این گروه بیش از سایر گروه‌ها تأثیر داشته است.

بدیهی است رسانه‌های گروهی ابزار بسیار قدرتمندی در اشاعه‌ی ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی هستند. تحقیقات مختلف نقش مهم تلویزیون را در اشاعه‌ی این موضوعات تأیید نموده‌اند (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۲؛ انورالخولی، ۱۳۸۱؛ سورین^۲، ۱۹۸۳؛ کردی، ۱۳۸۳؛ شارع‌پور، ۱۳۸۱؛ فتحی‌نیا و علیزاده، ۱۳۸۴). وظیفه‌ی رسانه‌های گروهی تلاش برای ایجاد همبستگی، تبادل عقاید و هیجانات و بهبود شاخص‌های فرهنگی همراه با شکل‌دهی عقاید عمومی درباره‌ی موضوعات مختلف اجتماعی است (قاسمی، مظفری و امیرتاش، ۱۳۸۶). تلویزیون به دلیل سطح گسترده‌ی مخاطب، نقش زیادی در مقایسه با دیگر رسانه‌های گروهی دارد (جعفری‌مقدم، ۱۳۸۱). رسانه‌ها از طریق تبدیل فوتبال به صورت ارزش اجتماعی، در نظام ترجیحات اجتماعی افراد موجب پذیرش فوتبال به مثابه‌ی یک ارزش شده‌اند. در عین حال رسانه‌ای شدن فوتبال، نه تنها به دلیل قدرت رسانه‌ها برای تأثیرگذاری در تمام عرصه‌های زندگی است؛ بلکه به دلیل قابلیت‌ها و جذابیت‌های مختلفی که فوتبال در خود دارد نیز هست.

1 Moore

2 . Seurin

راو^۱ (۲۰۰۴) استدلال می‌کند که ورزش‌ها، از جمله فوتبال برای رسانه‌ها مخاطب جذب می‌کنند. مخاطب مهم ترین نیاز رسانه است؛ زیرا بدون مخاطب هیچ رسانه‌ای قادر به ادا‌هی حیات نیست (راو، ۲۰۰۴). فوتبال برای رسانه‌ها به ویژه رسانه‌های تصویری ویژگی‌هایی دارد که باعث افزایش توجه رسانه‌ها به این بازی می‌شود. به تعبیر دیگر بازی فوتبال قابلیت بازنمایی رسان‌ای بسیار بالایی دارد و به‌گون‌ای است که با اغلب کارکردهای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی رسانه‌ها سازگار است (فاضلی، ۱۳۸۵).

نقش رسانه‌ها در پذیرش ورزش به‌عنوان پدیده‌ای مفید یا مضر، نقشی متضاد و متناقض است. آن‌طور که لئونارد (۱۹۸۸) می‌گوید: رسانه‌ها از یک سو اشاعه‌دهنده‌ی رفتارهای پرخاشگرانه از طریق انعکاس این رفتارها در تلویزیون، مطبوعات و رادیو هستند و از طرفی رسانه‌ها نشان می‌دهند که رفتارهای پرخاشگرانه در ورزش به‌عنوان ارزش‌های مورد قبول جامعه نیستند و باید آن‌را کنترل کرد (عبدالحق^۲، ۱۹۸۹).

رسانه‌ها می‌توانند با طرح کردن و پرداختن به عوامل کم‌اهمیت، منجر به شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای خشونت‌آمیز در بین مخاطبان شوند یا آن‌که با دوری از موضوعات جنجالی و جنبه‌های خشونت‌برانگیز، با پرداختن به مسائلی که منجر به شکل‌گیری ذهنیت مثبت در مخاطبان می‌شود، به فرهنگ‌سازی در این زمینه به‌پردازند. در این باره می‌توان به نظریه‌ی یادگیری اجتماعی که از سوی بندورا مطرح گردیده است، اشاره کرد. «بندورا»، یکی از نظریه‌پردازان روان‌شناسی یادگیری، معتقد است که رسانه‌ها از جمله تلویزیون بسیار آموزنده هستند؛ اما می‌توانند بسیار مخرب نیز باشند. بزرگترین تأثیر مخرب رسانه‌ها به ویژه سینما و تلویزیون ایجاد پرخاشگری است. به عقیده‌ی بندورا اعمال خشونت‌آمیزی که از تلویزیون نمایش داده می‌شود؛ اغلب به‌صورت اعمالی مجاز، موفق و به‌نسبت مقبول جلوه داده می‌شوند (رشیدیور، ۱۳۵۴).

بندورا تأکید ویژه‌ای بر یادگیری مشاهده‌ای دارد و معتقد است که بیشتر رفتارهای انسانی از طریق مشاهده آموخته می‌شوند (محسنی تبریزی و رحمتی، ۱۳۸۱: ۶۷). در این میان تلویزیون به‌عنوان یکی از منابع یادگیری مشاهده‌ای افراد می‌تواند نقش مهمی در این نوع یادگیری ایفا نماید. مارتین لی (۱۹۸۵) در پژوهش خود به این نتیجه می‌رسد که تماشاگران رویدادها و مسابقات ورزشی، رویه‌ها، منش‌ها، رفتارها و احساسات خشونت‌برانگیز را از تماشای رفتار ورزشکاران، مربیان، دست‌اندرکاران مسابقات (داوران و...)، سردسته‌ی تماشاگران، طرفداران و تماشاگران، افراد محبوب و ... می‌گیرند.

جوانان و نوجوانان به‌عنوان مهم‌ترین مخاطب برنامه‌های ورزشی تلویزیون به‌خصوص در رشته‌ی فوتبال، اوقات بسیاری را به شکل انفرادی یا گروهی به تماشای این دسته از برنامه‌ها صرف می‌کنند. نتایج مسابقات فوتبال بی‌شک بر چگونگی احساسات و نگرش ایشان تأثیر گذاشته و رفتارهای آن‌ها را تحت الشعاع قرار می‌دهد؛ از این رو مسأله‌ی این تحقیق عبارت است از اینکه آیا نمایش رفتارهای خشونت‌آمیز بازیکنان مسابقات فوتبال از طریق تلویزیون، بر نحوه‌ی بروز رفتارهای هیجانی در بین جوانان و نوجوانان نقش دارد؟

به این ترتیب، بررسی نقش نمایش این مسابقات بر نحوه‌ی بروز رفتارهای هیجانی در بین این قشر از جامعه برای شناخت عوامل اثرگذار و هدایت رفتارهای جوانان اهمیت بسیاری دارد.

با توجه به مطالب بالا، پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سؤالات است که نمایش تصاویر خشونت‌آمیز فوتبال از طریق تلویزیون به چه میزان در بروز احساسات و رفتارهای خشونت‌برانگیز در نوجوانان و جوانان تأثیر

1 . Rowe

2 . Abdal-Haqq

داشته است؟ و کدام یک از عوامل مختلف بروز رفتار پرخاشگرانه بر رفتار تماشاچیان جامعه‌ی مورد نظر این تحقیق نقش داشته است؟ یعنی، آیا رفتارهای تماشاچیان، بازیکنان، مربیان و عملکرد داوری، تبلیغات محیطی و هم چنین بسترسازی گزارشگران تلویزیون در بروز رفتارهای پرخاشگرانه نقش داشته‌اند؟ آیا ویژگی‌های سنی و شغلی تماشاچیان تلویزیونی فوتبال در میزان بروز احساسات و رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آن‌ها مؤثر است؟ بر این اساس و با توجه به مبانی نظری تحقیق و با تکیه بر تحقیقات مشابه، بروز رفتار خشونت آمیز تماشاچیان تلویزیونی با توجه به متغیرهای نمایش عوامل محیطی ورزشگاه شامل رفتارهای تماشاچیان و بازیکنان، مربیان و عملکرد داوری و هم چنین بسترسازی گزارشگران تلویزیون مورد بررسی قرار گرفته است؛ از این رو نمایش مسابقات فوتبال در اشکال داخلی یا خارجی از طریق تلویزیون مورد توجه این تحقیق بوده است.

روش شناسی (اعتبار آن چگونه سنجیده شده است توضیح آورده شود)

روش انجام پژوهش از نظر استراتژی توصیفی، از نظر مسیر اجرا پیمایشی و از نظر جمع آوری داده‌ها به شکل میدانی صورت گرفت. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسش‌نامه محقق ساخته با تعداد ۴۲ سؤال بود که پس از تدوین و انجام اصلاحات لازم، به تأیید چند تن از اساتید رشته‌ی مدیریت ورزش و روان‌شناسی رسید. به منظور اطمینان از پایایی پرسش‌نامه، اقدام به اجرای آزمایشی آن بر ۳۵ نفر از اعضای جامعه‌ی تحقیق گردید و به این ترتیب مقدار ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۲) به دست آمد که نشان دهنده‌ی پایایی مناسب پرسش‌نامه بود. جامعه‌ی آماری این پژوهش را کلیه‌ی فوتبالیست‌های ۲۱_ ۱۶ ساله (رده‌های نوجوانان، جوانان و امید) عضو باشگاه‌های فوتبال شهر تهران که در لیگ‌های مختلف مشغول به فعالیت بودند و از تلویزیون برای تماشای فوتبال استفاده می‌کردند، تشکیل می‌داد که تعداد آن‌ها بر اساس اطلاعات اخذ شده از هیئت فوتبال شهر تهران ۳۴۵۶ نفر بود. تعداد نمونه با توجه به جدول برآورد حجم نمونه کرجسای و مورگان ۳۴۶ نفر برآورد گردید. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای _ تصادفی ساده و با توجه به نسبت جمعیت باشگاه‌ها صورت گرفت. به این ترتیب که از بین ۱۶ باشگاه نوجوانان و ۱۶ باشگاه جوانان و ۱۹ باشگاه امید شرکت کننده در مسابقات لیگ برتر ۹۰، به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای و به طور تصادفی از هر گروه تعداد ۸ باشگاه انتخاب شدند و سپس با توجه به حجم نوجوانان و جوانان شرکت کننده در تیم‌های فوتبال هر باشگاه، اقدام به انتخاب تصادفی فوتبالیست‌ها مطابق با حجم نمونه-ی تعیین شده گردید.

در این تحقیق علاوه بر آمار توصیفی، به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای مقایسه‌ی ویژگی‌های فردی تماشاچیان و آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی رده‌های سنی بر حسب متغیرهای پژوهش و نیز آزمون t تک متغیره استفاده شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی را در بین دارندگان مدرک تحصیلی نمونه‌ی آماری، افراد با مدرک تحصیلی فوق دیپلم (۴۹/۱ درصد) و کمترین فراوانی را افراد با مدرک تحصیلی، فوق لیسانس و بالاتر (۱۰/۵ درصد) تشکیل می‌دادند و حدود ۲۵٪ از افراد جامعه دارای تحصیلات دیپلم و زیردیپلم بودند.

بررسی میزان ساعاتی که افراد تشکیل دهنده‌ی جامعه‌ی نمونه‌ی آماری در طول روز به تماشای برنامه‌های ورزشی تلویزیون اختصاص می‌دادند، نشان داد که حدود ۶۰٪ از افراد جامعه در طول روز حدود دو ساعت یا کمتر به تماشای برنامه‌های ورزشی تلویزیون مشغول بودند و حدود ۸٪ از افراد ۴ تا ۶ ساعت از زمان خود را به طور روزانه صرف تماشای برنامه‌های ورزشی تلویزیون می‌کردند و ۳۲٪ از افراد مدت زمان ۲ تا ۴ ساعت به تماشای این برنامه‌ها اشتغال داشتند. یافته‌های توصیفی در رابطه با وضعیت اشتغال افراد جامعه نشان دادند که حدود ۶۷٪ از افراد جامعه دانش آموز، ۱۴٪ دانشجو، ۹٪ شاغل و ۱۰٪ بیکار بودند.

یافته‌های تحقیق نشان داد که ۱۰۰٪ افراد جامعه‌ی نمونه‌ی تحقیق اظهار داشتند که از تلویزیون برای تماشای مسابقات فوتبال استفاده می‌کردند و پس از تماشای این مسابقات در آن‌ها احساس پرخاشگری و رفتارهای پرخاشگرانه با درجات مختلف ظهور می‌کرد. هم‌چنین یافته‌های تحقیق در خصوص بررسی متغیرهای اثرگذار بر رفتار خشونت بار تماشاچیان تلویزیونی فوتبال نشان داد که میانگین متغیر نحوه‌ی عملکرد داوران بیش از سایر متغیرها بوده است و سپس در اولویت‌های بعد، به ترتیب میانگین متغیرهای رفتار تماشاچیان، رفتار بازیکنان و نقش گزارشگران تلویزیونی و در نهایت تبلیغات قرار دارد.

جدول (۱)، شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد بررسی شامل میانگین، انحراف استاندارد و خطای استاندارد

میانگین

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
داوران	۳/۴۴	۰/۴۰۳	۰/۰۲۱۷
تماشاگران	۳/۴۲	۰/۳۵۶	۰/۰۱۹۱
بازیکنان	۳/۲۰	۰/۴۲۱	۰/۰۲۲۶
گزارشگران	۳/۱۷	۰/۳۹۵	۰/۰۲۱۲
پوشش تبلیغاتی	۲/۹۷	۰/۳۸۴	۰/۰۲۰۶

❖ نمایش تلویزیونی رفتارهای پرخاشگرانه‌ی مسابقات فوتبال و بروز رفتار خشونت آمیز در

بین تماشاچیان

نتایج آزمون t تک متغیره با $(\alpha = ۰/۰۵)$ نشان داد که با توجه به این که میانگین به دست آمده $(۳/۴۲)$ از میانگین متوسط (۳) بزرگتر بوده و t به دست آمده نیز از مقدار بحرانی بزرگتر و معنا دار است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تأکید و نمایش بیش از اندازه‌ی رفتارهای پرخاشگرانه‌ی مسابقات فوتبال از تلویزیون در بروز رفتارهای خشونت آمیز در بین تماشاچیان تلویزیونی مؤثر است.

جدول (۲)، نتایج آزمون t تک متغیره نمایش پرخاشگری و بروز احساسات خشونت آمیز

سطح متوسط	میانگین	درجه آزادی	T	سطح معناداری
۳	۳/۴۲	۳۴۵	۲۲/۰۰۴	۰/۰۰۱

❖ **نمایش رفتارهای خشونت آمیز بازیکنان فوتبال و بروز رفتارهای پرخاشگرانه در بین تماشاچیان**

نتایج آزمون t تک متغیره ($\alpha = 0/05$) نشان داد که با توجه به اینکه میانگین به دست آمده ($3/20$) از میانگین متوسط (3) بزرگتر بوده و t به دست آمده نیز از مقدار بحرانی بزرگتر و معنادار است؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که بزرگنمایی، نمایش و تمرکز بیش از اندازه بر رفتارهای غیراخلاقی و ناشایست ورزشکاران، بر بروز رفتارهای خشونت آمیز در تماشاچیان تلویزیونی مؤثر است.

جدول (۳)، نتایج آزمون t تک متغیره نمایش رفتارهای غیراخلاقی و بروز رفتارهای پرخاشگرانه

سطح متوسط	میانگین	درجه آزادی	T	سطح معناداری
۳	۳/۲۰	۳۴۵	۸/۹۹	۰/۰۰۱

❖ **ویژگی های تبلیغات محیطی مسابقات فوتبال و بروز رفتارهای پرخاشگرانه در بین تماشاچیان**

به منظور بررسی معناداری تأثیر تبلیغات محیطی شامل استفاده از رنگهای بسیار گرم و اندازه و تعداد تابلوهای تبلیغاتی در فضای مسابقات بر ایجاد احساسات و رفتارهای خشونت آمیز مخاطبان از آزمون t تک متغیره با $\alpha = 0/05$ استفاده شد. نتایج این آزمون نشان داد که میانگین موجود ($2/97$) با میانگین متوسط (3) تفاوت معناداری را نشان نمی دهد؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که تبلیغات محیطی بر بروز احساسات خشونت آمیز در مخاطبان تلویزیونی تأثیری نداشته است.

جدول (۴)، نتایج آزمون t تک متغیره تبلیغات محیطی و بروز رفتار پرخاشگرانه

سطح متوسط	میانگین	درجه آزادی	T	سطح معناداری
۳	۲/۹۷	۳۴۵	-۱/۰۱	۰/۳۱۱

❖ **سوگیری گزارشگران تلویزیون و بروز رفتار پرخاشگرانه در بین تماشاچیان**

نتایج آزمون t تک متغیره ($\alpha = 0/05$) نشان داد که میانگین به دست آمده ($3/17$) از میانگین متوسط (3) بزرگتر بوده و t به دست آمده نیز از مقدار بحرانی بزرگتر و معنادار است؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که سوگیری گزارشگران تلویزیون که به صورت استفاده از کلمات و الفاظ تحریک کننده، طرفداری از تیم یا بازیکنان

خاص، پرداختن بیش از اندازه به حواشی رویدادهای ورزشی، عدم استفاده از ادبیات مناسب جلوه‌گر می‌شود، بر بروز رفتار پرخاشگرانه در تماشاچیان تلویزیونی فوتبال مؤثر است.

جدول (۵)، نتایج آزمون t تک متغیره سوگیری گزارشگران و بروز رفتار پرخاشگرانه

سطح معناداری	T	درجه آزادی	میانگین	سطح متوسط
۰/۰۰۱	۸/۴۲	۳۴۵	۳/۱۷	۳

❖ عملکرد داوران و بروز رفتار خشونت آمیز در بین تماشاچیان تلویزیون

نتایج آزمون t تک متغیره ($\alpha=0/05$) نشان داد که میانگین به دست آمده (۳/۴۴) از میانگین متوسط (۳) بزرگتر بوده و t به دست آمده نیز از مقدار بحرانی بزرگتر و معنا دار است؛ از این رو می‌توان نتیجه گرفت که نمایش و تأکید بیش از اندازه بر رفتار داوران به هنگام پخش رویدادهای ورزشی (از جمله اشتباهات داور، سوگیری‌ها و...) بر بروز احساسات خشونت برانگیز و در نتیجه بروز رفتار پرخاشگرانه در تماشاچیان تلویزیونی فوتبال مؤثر است.

جدول (۹)، نتایج آزمون t تک متغیره عملکرد داوران و بروز رفتار پرخاشگرانه

سطح معناداری	T	درجه آزادی	میانگین	سطح متوسط
۰/۰۰۱	۲۰/۳۲	۳۴۵	۳/۴۴	۳

❖ ویژگی‌های فردی تماشاچیان و بروز رفتارهای پرخاشگرانه در بین آن‌ها

❖ سن و رفتار پرخاشگرانه

جامعه‌ی نمونه‌ی این تحقیق با توجه به طبقه‌بندی سنی کمیته‌ی ملی المپیک به دو دسته نوجوان (طیف سنی ۱۶ تا ۱۸ سال) و جوان (سنین ۱۹ تا ۲۱ سال) تقسیم شدند و نتایج نشان داد که در بین نوجوانان و جوانان، نمایش رفتارهای تماشاچیان و داوران فوتبال در بروز رفتارهای پرخاشگرانه‌ی آن‌ها بیش از سایر متغیرها اهمیت دارند.

جدول شماره ۱۰، شاخص‌های توصیفی برای متغیرهای پژوهش بر حسب رده‌ی سنی

گروه سنی	شاخص	تماشاگران	ورزشکاران	تبلیغات	گزارشگران	داوران
۱۶-۱۸	میانگین	۳/۳۸	۳/۱۵	۲/۹۵	۳/۱۱	۳/۳۷
	انحراف استاندارد	۰/۳۳	۰/۳۸	۰/۳۸	۰/۳۴	۰/۳۴
	خطای استاندارد	۰/۰۲۶	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۲۷	۰/۰۲۸
۱۹-۲۱	میانگین	۳/۴۵	۳/۲۳	۲/۹۹	۳/۲۲	۳/۴۹

انحراف استاندارد	۰/۳۷	۰/۴۴	۳۸/	۰/۴۲	۰/۴۳
خطای استاندارد	۰/۰۲۶	۰/۰۳۲	۰/۰۲۷	۰/۰۳	۰/۰۳۱

در جدول شماره‌ی (۱۱)، نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی رده‌های سنی بر حسب متغیرهای پژوهش ارائه شده است. با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول، مقدار t به دست آمده درباره‌ی تفاوت بین رده‌ی سنی جامعه‌ی آماری (نوجوانان و جوانان) با متغیرهای نمایش رفتار پرخاشگرانه‌ی تماشاگران، ورزشکاران و داوران و تأثیر فضای تبلیغاتی معنادار نیست؛ اما مقدار t به دست آمده (۲/۵۹-) در سطح (۰/۰۱=α) نشان دهنده‌ی وجود تفاوت معنادار بین رده‌ی سنی با نقش گزارشگران مسابقه است. یعنی نحوه‌ی ارائه‌ی گزارش مسابقه به وسیله‌ی گزارشگران بر بروز رفتار پرخاشگرانه در دو گروه سنی جوان و نوجوان دارای تفاوت معنادار است. هم چنین مقدار t به دست آمده (۲/۷-) در سطح (۰/۰۱=α) نشان دهنده‌ی وجود تفاوت معنادار بین دو گروه سنی از نظر اثر نمایش رفتار داوران بر بروز رفتار پرخاشگرانه در بین آنهاست.

جدول (۱۱)، نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای مقایسه‌ی رده‌های سنی بر حسب متغیرهای پژوهش

گروه سنی	تماشاگران	ورزشکاران	تبلیغات	رسانه	داوران
۱۶-۱۸	$Df=۳۴۴$ $T= -۱/۷$ $Sig= ۰/۰۸۸$	$Df=۳۴۴$ $T= -۱/۸$ $Sig= ۰/۰۷۲$	$Df=۳۴۴$ $T= -۰/۹۲۳$ $Sig= ۰/۳۵۶$	$Df=۳۴۴$ $T= -۲/۵۹$ $*Sig= ۰/۰۱$	$Df=۳۴۴$ $T= -۲/۷$ $*Sig= ۰/۰۰۷$
۱۹-۲۱					

❖ شغل و رفتار پرخاشگرانه

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه برای مقایسه‌ی گروه‌های شغلی بر حسب متغیرهای پژوهش نشان داد که بین گروه‌های مختلف شغلی تفاوت معناداری از لحاظ بروز احساسات و رفتار پرخاشگرانه‌ی ناشی از متغیرهای تحقیق وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد که نمایش رفتارهای پرخاشگرانه از طریق تلویزیون در بروز رفتارهای خشونت آمیز مخاطبان مؤثر است. این نتیجه با یافته‌های قاسمی و همکاران (۱۳۸۸) و جهانفر (۱۳۸۱) و مارتین لی (۱۹۸۵) و جی بول (۱۳۷۷)، لئونارد (۱۹۸۸)، عبدالحق (۱۹۸۹) همخوانی دارد. از طرفی نتیجه‌ی حاضر مؤید نظریه‌ی یادگیری مشاهده‌ای بندورا است که معتقد است افراد با تماشای صحنه‌های خشونت آمیز از طریق تلویزیون چگونگی بروز خشونت را می‌آموزند و تلویزیون نقش مهمی در اشاعه‌ی رفتارهای خشونت آمیز در جامعه دارد. این امر در ورزش نمود بیشتری می‌یابد؛ چون تماشاچیان با صحنه‌های خشونت آمیزی مواجه می‌شوند که از سوی تیم‌ها و بازیکنان محبوبشان بروز می‌کند و این امر بروز رفتار خشونت آمیز تماشاچیان را قوت می‌بخشد. از طرف دیگر بزرگ‌نمایی و تأکید بر موضوعی خاص، چیزی است که بازیابان و متخصصان تبلیغات برای تحت تأثیر

قرار دادن و متقاعد ساختن مشتری به خرید کالا و گرایش به سمت آن انجام می‌دهند. (کشکر، قاسمی، تجاری، ۱۳۹۰) دکتر حسین شکرکن در کتاب روان‌شناسی اجتماعی خود (۱۳۶۷) بر این امر صحه می‌گذارد و معتقد است که رسانه‌های گروهی می‌توانند فقط با تعیین رویدادهایی که در معرض تماشا گذاشته می‌شود، تأثیری ژرف بر ما بگذارند. بینندگان تلویزیون با برنامه‌های سرگرم کننده بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرند، به طوری که تصمیم گیران تلویزیون دائماً با این چالش مواجهند که چگونه بینندگان را سرگرم کنند. این امر حتی اخبار تلویزیون را نیز تحت تأثیر قرار داده است. رویدادهای پرتحرک مثل فوتبال بیش از مسابقه‌ی شطرنج با سرگرمی برای تماشاچیان همراه است؛ بنابراین صحنه‌های خشونت آمیز بیش از صحنه‌های آرام بیننده دارد؛ اما عرضه‌ی رویدادها بدین نحو بازتاب تصویری واقعی از آن چه که در کشور می‌گذرد نیست؛ بلکه مسئولین تلویزیون می‌کوشند تماشاچیان را سرگرم کنند و ندانسته ما را به این اعتقاد رهنمون کنند که اکثر ورزشکاران رفتار خشونت آمیز دارند و این کار ممکن است حتی باعث شود که مردم رفتاری خشونت آمیز پیدا کنند (ارونسون، ۱۳۸۹).

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بزرگ‌نمایی، نمایش و تمرکز بیش از اندازه بر رفتارهای غیراخلاقی و ناشایست ورزشکاران، بر بروز احساسات و رفتارهای خشونت آمیز در مخاطبان تلویزیونی مؤثر است. این یافته با نتایج تحقیق دوناو و وان (۲۰۰۹)، افسر کشمیری (۱۳۸۱)، کاظمی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد. ارونسون (۱۳۸۹) معتقد است که گاه فرد رابطه‌ای رضایت‌بخش با شخص یا اشخاصی که مایل است با آن‌ها همانند شود، ایجاد می‌کند. او این امر را همانندسازی می‌نامد؛ پس اگر فرد، شخص یا گروهی را پسندیده و جالب بیابد، این تمایل در او پدید می‌آید که نفوذ آن شخص یا گروه را بپذیرد و ارزش‌ها و نگرش‌های خود را با ارزش‌ها و نگرش‌های آن شخص یا گروه هماهنگ سازد. این عمل برای کسب پاداش و یا اجتناب از تنبیه نیست؛ بلکه برای این است که همانند آن شخص شود.

امروزه ورزشکاران، به خصوص بازیکنان فوتبال با اقبال جهانی مواجهند و بسیاری از نوجوانان و جوانان و حتی کودکان با پوشیدن لباس‌های دارای شماره‌ی مشابه با بازیکنان مورد علاقه‌شان و نشان دادن رفتارهای مشابه ایشان درصد نمایش مشابهت‌های خود با آن‌ها هستند؛ از این رو طبیعی است که نمایش رفتار پرخاشگرانه‌ی این ورزشکاران از طریق رسانه‌ها موجب همانندسازی با آن‌ها از طرف تماشاچیان گردد.

این تحقیق نشان می‌دهد که سوگیری گزارشگران مسابقات که به صورت استفاده از کلمات و الفاظ تحریک کننده، طرفداری از تیم یا بازیکنان خاص، نمایش بیش از اندازه‌ی حواشی رویدادهای ورزشی، عدم استفاده از ادبیات مناسب جلوه‌گر می‌شود، بر بروز احساسات خشونت برانگیز در مخاطبان تلویزیونی مؤثر است. یافته‌ی اخیر با نتایج تحقیقات افسر کشمیری (۱۳۸۱)، عنبری (۱۳۸۱)، جهانفر (۱۳۸۱)، قاسمی و همکاران (۱۳۸۸) همخوانی دارد. و در تمام این تحقیقات اثر مسلم سوگیری گزارشگران در بروز رفتارهای خشونت آمیز در مخاطبان تأیید شده است.

هم چنین یافته‌های تحقیق گویای آن است که نمایش و تأکید بیش از اندازه بر رفتار داوران به هنگام پنخس رویدادهای ورزشی (از جمله اشتباهات داوری، سوگیری‌ها و...) بر بروز احساسات خشونت برانگیز در مخاطبان تلویزیونی تأثیر دارد. این یافته با نتایج تحقیقات خسروی‌نژاد (۱۳۸۸)، افسر کشمیری (۱۳۸۱) کاظمی و همکاران (۱۳۸۶) همخوانی دارد. جی بول (۱۳۷۷) معتقد است که گاهی از داوران هم به عنوان عامل به وجود آورنده‌ی

رفتار پرخاشگرانه در ورزش یاد می‌شود. داورانی که قضاوت آن‌ها با سوگیری همراه باشد نه تنها موجب بروز رفتار پرخاشگرانه در بین ورزشکاران می‌گردند؛ بکه این احساس پرخاشگری به تماشاچیان نیز انتقال می‌یابد. بنابراین عوامل رفتار داوران و سوگیری گزارشگران در گروه جوانان بیش از نوجوانان موجب بروز رفتار پرخاشگرانه می‌شود که این نتیجه مؤید نتایج تحقیق خسروی‌نژاد (۱۳۸۸)، کاظمی و همکاران (۱۳۸۶)، عنبری (۱۳۸۱)، فولکسون و همکارانش (۲۰۰۲)، کوباگنو و همکارانش (۲۰۰۵)، سوچون و همکارانش (۲۰۰۹)، نویل و همکارانش (۲۰۰۲) و رینس و همکارانش (۲۰۰۸) است. خشونت را اگر به معنای بروز رفتارهای مبتنی بر زور و قوه‌ی قهریه بدانیم، می‌توان گفت که این قبیل اعمال در میان جوانان نسبت به سایر طبقات اجتماع شیوع بیشتری دارد. عوامل مختلف روحی، فیزیکی و بیولوژیک و شخصیتی افراد جوان، امکان توسل به روش‌های خشن و قهری را بیش از سایر افراد متصور می‌سازد (ستوده، ۱۳۷۴).

ترکیب و ماهیت جمعیت کشور ما (جوان بودن بیش از ۶۴ درصد از جمعیت) ویژگی‌های خاصی را ایجاد کرده است، دامن زدن به بیکاری، فقر و گرانی از نمودهای اولیه‌ی این پدیده است. از سوی دیگر این شاخص‌ها ابعاد اجتماعی و فرهنگی خاصی را نیز به دنبال دارند؛ یعنی افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی مانند رفتارهای خشونت آمیز، سرقت، قتل، طلاق، خودکشی و ... (آقایی، ۱۳۷۸)

نتیجه‌گیری

ورزش به دلیل جاذبه‌های فراوان و تحرک و تنوع صحنه‌ها و هم چنین تعهد تماشاچیان قدرت و نفوذ بسیاری در نگرش و رفتارهای اجتماعی به خصوص قشر جوان و نوجوان دارد؛ بنابراین آن طور که نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد نمایش فوتبال از طریق تلویزیون به عنوان رسانه‌ای که بیشتر جوانان و نوجوانان شاهد برنامه‌های آن هستند (قاسمی، ۱۳۸۸)، نقش مهمی در دامن زدن به رفتارهای نامطلوب و خشونت بار نوجوانان و جوانان تماشاگر مسابقات فوتبال دارد، سوگیری گزارشگران و استفاده از ادبیات نامناسب در حین گزارش مسابقات، تأکید بر اشتباهات داور، پرداختن به رخدادها هیجان انگیز در حواشی مسابقه، بزرگ‌نمایی رفتارهای ناشایست برخی از بازیکنان از طریق تلویزیون، موجب بروز رفتارهای خشونت آمیز در بین تماشاچیان جوان و نوجوان می‌گردد. البته شدت این نوع رفتارها در بین تماشاچیان جوان به مراتب بیشتر از نوجوانان است. بر این اساس بررسی عملکرد برنامه‌های ورزشی تلویزیون در حین پخش مسابقات و رویدادهای حساس ورزشی به دلیل حجم بالای مخاطب ضروری است؛ پس در همین راستا به منظور کاهش و یا جلوگیری از اعمال و احساسات خشونت آمیز مخاطبان برنامه‌های ورزشی که در اثر تماشای این برنامه‌ها به وجود می‌آید، پیشنهاد می‌شود که نمایش و برجسته‌سازی نکات مثبت مسابقات و رویدادهای ورزشی از جمله برخوردهای جوان‌مردانه‌ی بازیکنان با ورزشکاران، داوران و تماشاچیان مد نظر مسئولین قرار گیرد. هم چنین انتقادهای منطقی و سازنده به وسیله‌ی گزارشگران و تحلیلگران همراه با ارائه‌ی راه کارهای مناسب در خصوص نکات منفی رفتارهای تماشاگران، بازیکنان، مربیان و... و بررسی و ریشه‌یابی این رفتارها در اولویت قرار گیرد. از تأکید بیش از اندازه بر نمایش حواشی مسابقات و رویدادهای ورزشی اجتناب گردد، عدم جانبداری از تیم، یا بازیکنی خاص به هنگام پخش مسابقه و رویدادهای ورزشی از سوی گزارشگر مسابقه یا عدم تأکید بیش از اندازه بر ویژگی‌ها و شایستگی‌های بازیکن یا ورزشکاری خاص در برنامه‌های تحلیلی _ ورزشی مورد تأکید قرار گیرد، در گزارش مسابقات بر

مضامین قوی ضد خشونت ورزشی تأکید بیشتری شود. از بزرگ‌نمایی و نمایش خشونت‌هایی که ستارگان ورزشی در حین مسابقات و رویدادها مرتکب می‌شوند اجتناب گردد.

منابع

- 1- Mohseni T., A. (2004). Vandalism. Tehran. An publisher. Pp.56-67.
- 2- Stephen, J. B.(1998). Sport psychology. Crowood. Pennsylvania State University. Pp.123-125.
- 3- Anshel, H. M., (2012). Sport psychology from theory to practice. Benjamin Cummings. Middle Tennessee State University. Pp.312-317.
- 4- Breschi, Danilo. (2007). Soccer Violence and the Culture of Illegality, Telos Press.
- 5- Terry, Peter C. and Jackson, John J. (1985) The Determinants and Control of Violence in Sport. *Quest*, 37 (1) 27-37.
- 6- Mahan, F. (1988). Vandalism Obstructionism. Daneshmand. Tehran.
- 7- Pearson, Geoff (2006). Hooliganism, Football Industry Group, University of Liverpool, pp: 1-4.
- 8- Ghasemi, H.; Mozafari, A.; Amirtash, A. (2007). Iranian sport development through television. *Research in sport sciences*. No. 17. Pp. 131-148.
- 9- Melton borough council (2011). Antisocial behavior, http://www.melton.gov.uk/community_and_living/anti_social_behaviour.aspx
- 10- Kleomenis Lappas (2005). Changes in socio-economic and demographic composition of Greek football spectators. *European Journal for Sport and Society*, 2 (2), 109-120.
- 11- Mohammadkazemi, R.; Sheikh, M.; Shahbazi, M.; Rasekh, N. (2007). Study of Effective Factors in Hooliganism of Soccer Fans after Iran Darby (Fans' Points of View). *Research on Sport Sciences*, (Issue 17). Pp.101-114.
- 12- Anbari, M. (2002). Investigating the factors of football fan hooliganism. NAJA. Academic center for education. Tehran branch. Research project.
- 13- Jahanfar, M. (2002). Football aggression is preventable. *Social science letter*. No. 19. Pp. 56-58.
- 14- Ghasemi, V.; Zolaktaf, V.; Noorali, A. (2009). Description of effective demographic factors of vandalism in football. *Olympic*. 17(1)45. Pp. 97.
- 15- Rahmaninia, F.; Ramezanezhad, R.; Fazlidarzi, A. (2006). The effect of inspectors on aggressive behaviours among athletes. *Harakat*. No. 29. Pp. 137-146.
- 16- Wann, Danniell, Melnick et al. (2001). *Sport Fans, The psychology and social impact of spectators*, Routledge.
- 17- Folkesson P., Nyberg C., Archer T., Norlander T. (2002). Soccer referees' experience of threat and aggression: Effects of age, experience, and life orientation on outcome of coping strategy. *Aggressive Behavior*, Volume 28, Issue 4, pages 317-327.
- 18- Cabagno C., Geneviève1; Rasclé, O.; Souchon, N. (2005). Players' Gender and Male Referees' Decisions About Aggression in French Soccer: A Preliminary Study. : *Sex Roles*, Volume 52, Numbers 7-8, April 2005, pp. 547-553(7)
- 19- Souchon N., Rasclé O., Traclé A., Dosseville F., Maio G. R. (2009). Referees' Decision Making about Transgressions: The Influence of Player Gender at the Highest National Level, *Psychology of Women Quarterly March 2009 vol. 33 no. 4*, 445-452.
- 20- REYNES, Eric; CANOVAS, Sophie; FERRAND, Claude and PANTALEON, Nathalie (2008). Emotional consequences of referee's mistake among soccer players: exploratory study. . *Psicol. Soc.* [online]. 2008, vol.20, n.1, pp. 5-15.

- 21- Nevill A.M., Balmer N.J., Williams A. M. (2002). The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football, *Psychology of Sport and Exercise*, No. 3 261-272.
- 22- Moore SC, Shepherd JP, Eden S, Sivarajasingam V(2007). The effect of rugby match outcome on spectator aggression and intention to drink alcohol. *Criminal Behaviour and Mental Health : CBMH*[2007, 17(2):118-27.
- 23- Sotoodeh. H. (1995). Introduction to social pathology, Tehran. Avaye Noor. Pp. 105-106.
- 24- Fallahi A., Asadi H., Khabiri M. (2011). Matches in Iranian Professional League Within Age Groups, *World Journal of Sport Sciences* 4 (2): 159-165.
- 25- Physical education organization(2003). Strategic document of total development system of Islamic republic of Iran. Approved on 2003.
- 26- Anvakhooli, A. (2002). Sport and society. Astan ghods razavi and SAMT. Mashad and Tehran.
- 27- Seurin, P. (1983). "The Future of the Olympic Games". *FIEP, Bulletin*, 53.
- 28- Kordi, M. (2004). Investigating of Iranian sport press situation. *Physical education and sport sciences*. Tehran university.
- 29- Sharehpoor, M. (2002). Sport and Society. Public culture. No. 30. Pp. 111-116.
- 30- Fathinia, M.; Alizadeh, A. (2005). Football fan aggression and the role of media in controlling it. Evolution and research. *Television and radio research center*. No. 42 and 43. Pp. 81-105.
- 31- Jafarimoghadam, S. (2002). Sport media. Public culture. No.30. pp. 117-129.
- 32- Rowe, D. (2004), Sport, culture and the media, London: open university press.
- 33- Fazeli, N. (2006). Representing football or reality? *Iranian association of cultural and communication research*. 2(6). Pp. 81-109.
- 34- Leonard, W. M., (1988) *A Sociological Perspective of Sport* (Third Edition). New York, Macmillan Publishing Company.
- 35- Abdal-Haqq, Ismat(1989). Violence in Sports. *ERIC Digest* 1-89. ERIC Clearinghouse on Teacher Education Washington DC. ERIC Identifier: ED316547, <http://www.ericdigests.org/pre-9214/sports.htm>
- 36- Mohseni tabrizi, A.; Rahmati, M. (2002). Implication and theories of aggression. *Social science letter*. No. 19. Tehran University publication.
- 37- lee, Martin J. (1985) From Rivalry to Hostility Among Sports Fans. *Quest*, 37 (1) 38-49.
- 38- Keshkar, S.; Ghasemi, H., Tojari, F. (2011). Sport marketing management. Tehran. Elmo harekat.
- 39- Oranson, E. (2010). Social psychology. Tehran. Roshd. pp.58-60.
- 40- Ghasemi, H. (2007). Hooliganism. News channel. Rechecked news.
- 41- Mohseni tabrizi, A (2000). Practical and theoretical aspects of vandalism. . *Social science letter*. No. 16. Tehran University publication.
- 42- Vosooghi, M.; Khosravinezhad, M. (2009). Investigating of cultural and social factors of emotional behaviours of football fans. *Social sciences research*. 1(3). Pp.125-149.
- 43- Bodin, D. Heas; S.Robene.L. (2004). "Hooliganism: On Social anomie and Determinism", *Champ Penalmisen Ligne* le 6 Fevrier 2006 URL: pp 1-11.
- 44- Cizanckas V. I. (1974). Prescription for vandalism. *Junior housing inspectors, Nation cities*. Volume:12 Issue:3, Pages:16-18.
- 45- Rees Daniel I, . Schnepel Kevin T(2008). *College Football Games and Crime*, department of economics university of Colorado Denver, Working paper. No. 08-01.